

NOVIČE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj X.

V saboto 8. maja (poznoživna) 1852.

List 37.

Zapuščena.

Narodska pesem slovaška.

Zapisal I—č.

Gora zelena,
Cesta kamnena,
S kom se tolažit 'mam?
Tolažila se
Bi s svojim otcom, —
Pa ga jez nemam.
Otec bil meni
Dóbec zeleni
Pri morji stoječi;
Morje priderlo,
Oča m' požerlo.
Oj, Bože, Bože moj!

Gora zelena,
Cesta kamnena,
S kom se tolažit 'mam?
Tolažila se
Bi s svojim bratom, —
Pa ga jez nemam.
Bil moj bratčič,
Zeleni travničik,
Pri morji stoječi;
Morje priderlo,
Brata požerlo.
Oj, Bože, Bože moj!

Gora zelena,
Cesta kamnena,
S kom se tolažit 'mam?
Tolažila se
Bi z materjo, —
Pa jo jez nemam,
Moja je mati
Leha v ogradi
Pri morji stoječa; —
Morje priderlo,
Mater požerlo.
Oj, Bože, Bože moj!

Gora zelena,
Cesta kamnena,
S kom se tolažit 'mam?
Tolažila se
Bi s svojo sestro,
Pa jo jez nemam.
Moja sestrica
Zelena jelšica
Pri morji stoječa; —
Morje priderlo,
Sestro požerlo.
Oj, Bože, Bože moj!

Gora zelena,
Cesta kamnena,
S kom se tolažit 'mam?
Tolažila se
Bi s svojim drugim; —
Pa ga jez nemam,
Ker moj ljubljén
Na morji zgubljen
Pri morji stoječi; —
Morje priderlo,
Ljub'ga požerlo.
Oj, Bože, Bože moj!

Otec = oče. Bože = Bog. Dóbec = hrasteč.
Drug = mož.

Lanéne in ogeršične preše — dober gnoj in dobra živinska piča *).

Angleži (Englendarji) so pametni kmetovavci. Kar jim koristi, s tem se dajo po ptujih ljudstvih postreči, in te so dostikrat tako zabite, da zavolj majhniga dobička zanemarijo večji lastni prid.

To vidimo tudi pri prešah (Oelkuchen), to je, pri tistim ostanjku, ki ostane, kadar iz lanéniga, ogeršičniga ali družiga semena olje prešamo. Gotovo je, da razun domačih preš si Angleži še vsako leto poldrugi milion centov za pičo živinsko in za gnoj iz ptujih dežel, zlasti iz Nemškiga in Francoskiga nakupijo. To znese — dragi kmetovavci do-

*) Iz »poljskih pridig« drja. Stöckhardt-a. Vred.

bro si zapomnite! — vsako leto veliko veliko tisuč centov piče in gnoja, ki jih ti deželi zgubite in si jih angleška pridobi. Koliko žita, koliko živine gré potem v zgubo! Naj bi bilo ta zguba svarilo vsacimu kmetovavcu: „Ohrani, kar imaš, in ne gnojí s svojim blagam ptujih njiv, ampak svoje!“ *)

Angleži plačajo cent ogeršičnih preš po 2¹/₄ tolarja, tedaj še enkrat ali celò dvakrat tako drago, kakor si jih domači kmetovavci kupiti zamorejo. Če so Angleži vkljub ti visoki ceni še na dobičku, kolikor večji bi moral dobiček domačim biti, ki dobivajo preše še bolj ko na pol cenejši!

1) Preše za gnoj.

Ako prevdarimo obstojne dele preš **), nam je berž očitno, da morajo dober gnoj biti.

Gnjilca, ki jim posebno daje gnojno moč, imajo preše skoraj toliko v sebi, kakor ga imajo somlete kosti. Zavoljo gnjilca poganjajo in pospešujejo preše rast vsaciga sada. Da se ta v prešah spijoča moč obudi in razvije, morajo one poprej sogniti, da se gnjilične zveze v amoniakove spremené. Ta sprememba se pri prešah hitrejši kakor pri kostéh zgodi, ker jih voda in zrak laglje prešineta, — ni tedaj treba, da bi preše že mogle poprej gnjiti preden se pod-orjejo.

Iz tega se da tudi zapopasti, da je njih gnojivna moč veliko hitrejši od košene moke, in da berž o pervim letu nar več zdajo, če ni letina presuha bila, da v zemlji niso za strohnjenje potrebne mokrote našle.

Druga gnojna moč v prešah je fosforna kislina, ktera posebno stori, da sadeži sème delajo.

Če po vsim tem gnojno moč preš primerimo z mnogim drugim gnojem, nam skušnje kažejo:

Da 1 cent moke ogeršičnih preš toliko zda kolikor 10—20 centov hlevniga gnoja, — 1 cent in pol moke ogeršičnih preš pa toliko kolikor 1 cent košene moke, — in 3 centi take

*) Velika in imenitna oljofabrika v Vevčah pod Ljubljano, v kateri vsako leto veliko veliko tisuč centov lanénih in ogeršičnih preš pridelajo, prodá večidel preš na Laško in Angleško, le malo se jih speča po Krajskim, ker tudi naši kmetovavci še niso spoznali dobrote lanénih ali ogeršičnih preš, — tedaj bi to, kar g. dr. Stöckhardt Nemškim in Francoskim očita, smeli tudi oponašati našim! Angleži, poterjeni mojstri v živinoreji, nas vunder preveč v žakelj devajo! Vred.

**) 100 funtov popolnoma suhih preš ima 92 funtov rastlinskih stvari, v teh je 6 do 8¹/₂ funtov olja, 5 funtov pa gnjilca, 7 ali 8 funtov pa solnih delov, posebno fosforokisljih in lugastih solí. Lanéne preše imajo v 100 funtih 8¹/₂, ogeršične pa le 6 funtov olja.